

Llibre verd de l'Administració de justícia
Documents de treball

**Les tecnologies de la informació
i les comunicacions**
Document de treball 9

Elaborat a partir d'un informe d' Agustí Cerrillo i Marta Poblet, amb la coordinació de Pere Fabra, de la Universitat Oberta de Catalunya

Sumari

Resum executiu	5
1. Introducció.....	7
2. Gestió i tractament de la informació	9
2.1 Bases de dades jurídiques	10
2.2 Intercanvi d'informació entre sistemes d'informació.....	11
2.3 Informatització de registres	12
2.4 El portal de la justícia i els butlletins d'informació.....	13
2.5 Informació estadística	13
3. Gestió de l'Administració de justícia	15
3.1 Gestió de dades	15
3.2 Gestió de casos.....	16
3.3 Gestió de vistes judicials	19
3.4 Plets electrònics	21
4. Eines de suport a la decisió judicial.....	25
5. Administració de justícia i ciutadans.....	27
5.1 "E-courts" o tribunals virtuals.....	27
5.2 "Online Dispute Resolution"	28
6. Conclusions	30
7. Annex.....	34
7.1 Taules complementàries	34
7.2 Algunes consideracions sobre l'aplicació de les TIC a la millora dels serveis públics.....	37
7.3 L'XML i la justícia.....	43

Resum executiu

Les tecnologies de la informació i la comunicació poden tenir múltiples aplicacions en l'Administració de justícia.

En l'àmbit de la gestió i tractament de la informació destaquen:

- Les bases de dades jurídiques. Actualment s'ha avançat força en aquest camp i són moltes les bases de dades disponibles tant públiques com privades, però no existeix un motor únic de cerca que busqui en totes les bases de dades a què pot estar subscrit un jutjat.
- Les eines que permeten l'intercanvi d'informació entre sistemes de diferents institucions. Actualment existeixen el Punt neutre judicial o l'Inter-Ius a nivell de connexió entre sistemes d'institucions públiques, però encara cal avançar molt en la connexió entre aquestes i el sector privat.
- La informatització de registres. Actualment alguns registres estan informatitzats (per exemple el Registre Central d'Antecedents Penals o el Registre de Violència Domèstica) i s'estan encetant iniciatives com la implantació del registre civil electrònic. També es produeixen avenços en la interconnexió amb registres d'altres països.
- La difusió d'informació general entre els diferents actors de l'Administració de justícia i els professionals del dret en general. En aquest sentit caldria promocionar l'espai i els continguts del web de l'Administració de justícia.
- L'obtenció d'informació estadística judicial. Aquest és un dels àmbits on actualment les tecnologies poden tenir un paper més important. Les dades que actualment s'aconsegueixen a través de l'aplicació Temis són encara molt poc rellevants i molt costoses d'obtenir.

En l'àmbit de la gestió de l'Administració de justícia cal mencionar:

- La digitalització de documents, que ha esdevingut una tendència generalitzada.
- La gestió física de documents i objectes que integren un cas determinat, bé amb codis de barres i lectors magnètics o bé amb sistemes de radiofreqüència, que cada cop tenen un cost més competitiu.
- Els sistemes de gestió informàtica de casos, alguns dels quals, com l'eina Minerva-Lexnet, inclouen altres eines per al repartiment i registre, la gestió de documents o la comunicació entre òrgans.
- Les eines per a organitzar i per enregistrar vistes orals: videoconferència, xarxes sense cables, sistemes de presentació de proves, sistemes d'encriptació (per garantir la seguretat i privacitat en la transmissió de dades)...
- Els plets electrònics, és a dir eines per transmetre documents i altra informació per via telemàtica als jutjats i tribunals, que a Espanya s'han desenvolupat a través del servei Lexnet.

Un altre àmbit important és el del suport a la decisió judicial. Les eines informàtiques poden aportar informació i documentació relacionada amb els fets i les normes jurídiques aplicables al cas enjudiciat; plantilles i formularis pels diferents processos i etapes jurisdiccionals; l'automatització de l'emplenat de determinats camps dels documents judicials a partir de la informació continguda a les bases de dades de casos, documents, normativa i jurisprudència; o també l'automatització en la generació de la resolució judicial

(interlocutòria, sentència) a partir de la informació continguda en les bases de dades.

Finalment, en l'àmbit de la millora del servei als usuaris s'estan desenvolupant dues iniciatives: els tribunals virtuals, entesos com a espais físics concrets on les tecnologies permeten l'intercanvi d'àudio, vídeo, text, informació gràfica d'alta qualitat, per bé que les parts no hi siguin simultàniament, i la resolució alternativa de conflictes en línia.

Malgrat totes aquestes possibilitats, les tecnologies per elles mateixes, no suposen un canvi. Cal repensar o reformular primer l'Administració de justícia i a continuació recórrer a les tecnologies que poden facilitar el canvi.

En aquest sentit, qualsevol pla per estendre les noves tecnologies a la justícia hauria d'anar acompanyat d'accions per:

- Facilitar el canvi (informació, formació, assistència) i la implicació de tots els participants.
- Adaptar la normativa per tal que contempli la utilització d'aquestes tecnologies.
- Coordinar-se amb les nombroses i diverses iniciatives que en matèria de justícia s'estan produint a Espanya. En aquest sentit, una proposta que caldria considerar és la creació d'un observatori de l'e-justícia, encarregat de fer el seguiment de la implementació del pla director i de les iniciatives impulsades per altres administracions públiques en l'àmbit de la justícia.

1. Introducció

En el marc del *Llibre verd de l'Administració de justícia a Catalunya*, el present document és una aproximació a les oportunitats que ofereixen avui les tecnologies de la informació i la comunicació, en endavant TIC, per a la millora de l'Administració de justícia, tant pel que fa a l'increment de l'eficàcia i l'eficiència del servei com a les relacions amb i entre els diferents operadors jurídics i, en última instància, els ciutadans.

Tots els estudis i documents que s'han anat elaborant en els últims deu anys —per no anar més enllà— sobre la necessària reforma de la Justícia a l'Estat espanyol destaquen, com un dels elements de canvi i millora imprescindibles, la incorporació de les TIC a la gestió diària dels jutjats i tribunals.¹

El Pla de Govern 2004-2007 de la Generalitat de Catalunya reconeix que el grau de penetració de les TIC a Catalunya és francament baix en relació als països de la UE i es proposa difondre l'ús d'aquestes tecnologies amb diverses mesures entre les que destaca la voluntat decidida d'avançar en el projecte d'administració electrònica. Pel que fa en concret a l'Administració de justícia —on l'objectiu primordial del Pla és promoure una justícia accessible, propera i eficient— es planteja com a actuació prioritària la introducció de les TIC com a instrument bàsic en la transformació de la forma de prestació del servei.

A l'àmbit estatal, el juny de 2005 la Presidència del Govern ha presentat el Pla Ingenio 2010 que inclou un catàleg de compromisos i solucions per situar l'Estat espanyol entre els països capdavaners en investigació, desenvolupament i innovació (I+D+i) i superar així l'endarreriment històric en aquesta matèria. Ingenio 2010 incorpora bona part de les conclusions del Consell Assessor de les Telecomunicacions i de la Societat de la Informació (CATSI) que va proposar, entre d'altres mesures, que entre el 2009 i el 2011 el govern garanteixi la tramitació telemàtica dels procediments judicials.

El present document se centra en l'anàlisi de quatre àmbits en què es poden agrupar les diferents aplicacions de les TIC a la Justícia, algunes de les quals ja han començat a ser incorporades en els últims anys i amb diferents resultats als jutjats i tribunals catalans des del Departament de Justícia, i que poden contribuir a millores substancials, tant pel que fa al rendiment i a l'eficàcia com a la qualitat del servei:

1. Gestió i tractament de la informació: bases de dades, intercanvi de dades entre administracions, sistemes integrats d'informació.
2. Gestió del procés: assignació i gestió de casos, "plet electrònic" (*e-filing*), tribunals informatitzats (*e-courts*), sistemes multimèdia, etc.
3. Eines de suport a la decisió judicial.
4. Relacions amb els ciutadans i els operadors jurídics: accés a la informació, certificats i en general tot el relacionat amb les possibilitats del que ja es coneix com a "justícia electrònica" (*e-justice*).

¹ Vegeu *Libro Blanco de la Justicia* (1997), Cap. III o la *Carta dels Drets dels Ciutadans davant la Justícia* aprovat pel Congrés dels Diputats el 16 d'abril del 2002.

L'objectiu final és doble:

- Identificar, a partir de la situació existent als nostres jutjats i tribunals, algunes bones pràctiques a la vista de les experiències internacionals més rellevants,
- Oferir una valoració prospectiva de les tendències evolutives detectades que permeti engegar una reflexió sobre línies d'actuació futura (a mig i llarg termini) tant de caràcter estrictament tècnic i organitzatiu, com de caire més institucional, que afavoreixin la gestió necessària del canvi.

El punt 7.2 de l'Annex recull un seguit d'avertiments en relació a l'aplicació de les TIC a la millora dels serveis públics, que poden ser útils per a una lectura en profunditat del document.

2. Gestió i tractament de la informació

La Recomanació (2001) 3 del Consell de Ministres del Consell d'Europa sobre la prestació de serveis judicials i jurídics als ciutadans a través de l'ús de les noves tecnologies estableix que els estats haurien de facilitar informació sobre normativa a través d'Internet, també un directori dels registres electrònics existents a través de la xarxa i l'accés al seu contingut, garantint en tot moment la necessària seguretat i privacitat.

Així, cal tenir present que, si bé la utilització de les TIC per gestionar i difondre la informació judicial facilita l'accés a la informació, també cal garantir que aquest accés tingui totes les garanties de seguretat i estigui vedat a aquells que no tinguin la legitimació necessària per fer-ho.²

Feta aquesta precisió, des del punt de vista de l'accés a la informació els principals reptes que cal afrontar a l'actualitat són:

- a) Interconnexió de bases de dades i, en general, els sistemes d'informació. El funcionament eficient del sector de la justícia a la societat de la informació requereix l'extensió dels intercanvis de dades electròniques entre diferents organitzacions la qual cosa s'ha de veure facilitada per d'interoperabilitat entre sistemes d'informació.³
- b) Millorar els sistemes de recuperació de la informació i d'integració en altres aplicacions. Un dels principals objectius en l'àmbit jurídic és combinar i integrar les diferents fonts que existeixen en l'actualitat (normativa, jurisprudència, doctrina, documents, expedients) i que no estan integrades ni interrelacionades. Fins al moment les bases de dades han tingut uns criteris de cerca molt pobres cosa que impedeix que els usuaris puguin veure satisfetes les seves necessitats d'informació. A més, el procés d'indexació és encara manual i implica costos importants. Per això són importants els avenços que es puguin produir en la contextualització dels conceptes jurídics, les eines semiautomàtiques per a l'adquisició de informació jurídica i les eines d'indexació.
- c) Difondre la informació continguda en les bases de dades o sistemes d'informació.

Per assolir aquests objectius es poden emprendre diferents accions com es detalla breument a continuació. Les eines per a la gestió dels documents seran analitzades més endavant.

² Les administracions implicades han estat molt sensibles a aquesta qüestió i de fet han anat adoptant diferents mesures al respecte. Per una banda, les mesures de seguretat estrictament tècniques (veieu, p. ex. les referències que es fan a aquest tema a la documentació del Pla IUSCAT). D'una altra banda, s'ha avançat en l'adopció i respecte de Codis de conducta per a usuaris de la informació judicial a fi de garantir el seu ús adequat i establir unes pautes d'actuació orientades a la seguretat (en aquest sentit, veieu la Instrucció 2/2003, de 26 de febrer, del ple del Consell General del Poder Judicial, sobre el Codi de conducta per a usuaris d'equips i sistemes informàtics al servei de l'Administració de justícia, BOE de 10 de març).

³ Rec. (2003) 14.

2.1 Bases de dades jurídiques

Probablement l'aspecte que ha tingut un desenvolupament més important i que es troba més estès en l'actualitat en les oficines judicials són les bases de dades jurídiques que recopilen normativa, jurisprudència i doctrina jurídica.

Els objectius dels sistemes automatitzats de recuperació de la informació són⁴, entre d'altres, facilitar el treball dels professionals jurídics, facilitar informació a totes les persones interessades en un assumpte, agilitzar les decisions judicials, contribuir a la coherència de la jurisprudència, facilitar que el legislador pugui analitzar l'aplicació de lleis, facilitar la recerca de jurisprudència i, inclús, facilitar informació per ús estadístic.

L'accés a la normativa ha estat més generalitzat des de fa temps. Tant el Butlletí Oficial de l'Estat (BOE) com bona part dels butlletins de les comunitats autònomes són accessibles a través d'Internet. Els butlletins oficials de les províncies també estan fent esforços d'informatització i difusió a través d'Internet. Les diferències entre els butlletins es troben en les eines complementàries que ofereixen: alguns només faciliten de forma gratuïta i lliure l'accés als darrers mesos i als índexs, altres com el BOE permeten l'accés a tot el seu contingut (fins i tot el de quan es publicava a *Gaceta de Madrid*). Per altra banda, en alguns casos s'incorporen cercadors que amb més o menys precisió permeten localitzar la normativa.

Diverses editorials privades també ofereixen aquesta informació a Internet. Algunes ho fan gratuïtament i altres previ pagament o subscripció. La principal diferència entre les dues opcions radica en els serveis accessoris que faciliten en uns i altres casos (concordances, cites de jurisprudència, accés a articles doctrinals relacionats, etc.).

Darrerament el Consell General del Poder Judicial, a través del CENDOJ, ofereix accés a la jurisprudència del Tribunal Suprem a través d'Internet de forma lliure i gratuïta com ja venia fent des de feia un temps el Tribunal Constitucional amb la seva jurisprudència. Com succeeix en el cas de la normativa, algunes editorials presten el servei de difusió de la jurisprudència a través de diferents suports electrònics (CD-ROM, DVD) i telemàtics (Internet).

Finalment, cal posar en relleu que des de fa relativament poc temps diverses editorials jurídiques han posat al mercat bases de dades de doctrina que difonen a Internet articles doctrinals (Tirant lo Blanch, Aranzadi-Thomson, Iustel...).

Probablement, en un moment com l'actual en què s'ha garantit la difusió del dret i la jurisprudència a través d'Internet mitjançant diversos mecanismes, l'aspecte més important sobre el que cal avançar és el relatiu a com es recupera la informació continguda en les bases de dades i com aquesta s'integra en la realització de les activitats que desenvolupen els diferents professionals de la justícia.

⁴ Com recull la Recomanació (1995) 11 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre la selecció, processament, presentació i arxiu de les decisions judicials en sistemes de recuperació de la informació jurídica.

Actualment, les diferents bases de dades són facilitades als jutges i magistrats de forma individual, subscripció a subscripció, la qual cosa fa que per cercar un determinat document calgui anar consultant una per una les diferents subscripcions facilitades. Des d'aquesta perspectiva seria un important avanç la creació d'un motor únic de cerca que busques en totes les bases de dades a què estigués subscrit un jutjat. El CENDOJ, com a centre de documentació judicial, podria assumir aquesta tasca de crear un motor de cerca global i alhora afavorir la consulta mitjançant eines telemàtiques i no mitjançant DVD o CD com s'està fent en l'actualitat.

2.2 Intercanvi d'informació entre sistemes d'informació

Per a millorar de l'eficiència cal també incrementar l'intercanvi d'informació entre sistemes que continguin informació rellevant per al funcionament de la justícia. Aquests sistemes poden ser de diferents institucions i per tant poden estar basats en tecnologies i programaris diferents. Per això cal avançar en estratègies d'interoperabilitat.⁵ La interoperabilitat dels sistemes ha de permetre assolir una major eficiència, rapidesa i seguretat en els intercanvis de dades.

A Espanya ja s'ha anat avançant en aquesta matèria però més enllà d'una estratègia general sembla que s'ha anat fent en el marc de diferents projectes desenvolupats fins aquest moment. Ja el Consell General del Poder Judicial en el document aprovat pel ple el 1999 feia referència als sistemes de gestió processal (SisGP) incloent-hi l'intercanvi d'informació entre sistemes.

El Consell General del Poder Judicial també ha desenvolupat dues eines en entorn web orientades a les comunicacions entre els sistemes d'informació de diferents institucions:

- Punt neutre judicial: és una xarxa privada i segura de comunicacions que permet l'accés dels òrgans judicials a les bases de dades de diferents administracions públiques i organismes cooperadors amb l'Administració de justícia (Agència Estatal de l'Administració Tributària, Institut Nacional d'Estadística, Tresoreria General de la Seguretat Social, Consell General de l'Advocacia, Consell General del Notariat). El 2005, la Generalitat de Catalunya ha finançat un servei telemàtic que permet la consulta instantània de les dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social i a Madrid el Consell General del Poder Judicial ha subscrit un acord amb el Col·legi d'Advocats perquè els jutjats puguin rebre telemàticament la designació d'advocats d'ofici.

Malgrat que el punt neutre judicial suposi un important avenç cal entendre'l com una primera fase en el procés d'interconnexió entre sistemes d'informació. El punt neutre judicial no deixa de ser un portal que conté punts de connexió amb d'altres però que requereix un procés excessivament complex per accedir-hi. Una propera fase hauria de permetre la connexió directa des del sistema de gestió processal.

⁵ En aquesta línia, el Consell d'Europa ha proposat en la seva Recomanació (2003) 14 que els estats membres han d'assegurar que els projectes per la incorporació de les tecnologies de la informació que es desenvolupin en l'àmbit judicial han de tenir en compte la interoperabilitat dels sistemes d'informació entre les diferents institucions del sector judicial.

- Inter-Ius: és un sistema d'intercanvi de documents judicials que posa a disposició dels òrgans judicials un sistema ràpid i segur per a connectar-se entre si i intercanviar documentació i per a mantenir un contacte permanent amb el CGPJ mitjançant un canal recíproc de comunicacions.

Un aspecte en el que caldrà avançar serà en la interoperabilitat entre les institucions públiques i el sector privat. En altres països ja s'ha anat avançant en aquesta línia. Un exemple el tenim en la National Association for Justice Information Systems ⁶, l'objectiu de la qual és facilitar la tasca als responsables d'adquirir, operar o gestionar sistemes d'informació per a la seva aplicació a l'administració de justícia.

2.3 Informatització de registres

En l'actualitat diferents registres espanyols han estat informatitzats (Registre Central d'antecedents Penals, Registre de Violència Domèstica, Registre Civil...).

En el marc de la iniciativa del govern per al desenvolupament de la Societat de la Informació (INFO XXI) es va desenvolupar PISTA (Promoció i Identificació de Serveis de Telecomunicacions Avançades) que incorporava com una de les accions emblemàtiques la implantació del registre civil electrònic. Amb aquesta acció, el Ministeri de Justícia es proposava informatitzar i posar en xarxa els registres civils, fent possible l'admissió de certificats procedents d'altres registres civils i la tramitació d'expedients a través d'Internet entre d'altres serveis.

L'Ordre del Ministeri de Justícia de 19 de juliol de 1999 va regular la informatització dels Registres Civils i la de 1 de juny de 2001 va aprovar els llibres i models dels Registres Civils informatitzats adoptant l'aplicació INFOREG. El gener de 2005, mitjançant una resolució de la Direcció General dels Registres i del Notariat s'ha aprovat la versió 2.0 del programa INFOREG que persegueix millorar les funcions previstes el 1999.

Pel que fa a l'extensió de l'INFOREG als Registres Civils s'ha anat fent de manera gradual en el marc dels plans d'informatització que periòdicament s'han anat adoptant. En aquesta línia, cal garantir la informatització definitiva de tots els Registres Civils i la seva interconnexió. De fet, a l'octubre de 2004 es va signar un protocol de col·laboració entre el Ministeri de Justícia i el Departament de Justícia per a la informatització dels registres civils de Catalunya. Aquest protocol persegueix la plena informatització dels registres civils, facilitar l'ús de l'aplicació INFOREG i facilitar als ciutadans la possibilitat d'obtenció de certificacions dels registres civils per via telemàtica.

Des de finals de 2003, al registre civil central es poden redactar els assentaments mitjançant programes de tractament de textos, es poden connectar les dades sobre fets relatius a una mateixa persona en seccions diferents de diversos registres i es poden sol·licitar certificats en línia.

En relació als registres en línia també s'han produït avenços en la interconnexió amb els registres d'altres països. Probablement on més s'ha avançat és en

⁶ <http://www.najis.org/index.html>

l'àmbit penal. Els ministres de Justícia d'Espanya, França, Alemanya i Bèlgica van subscriure un acord que ha de permetre la connexió del Registre d'Antecedents penals dels quatre països el 2005 en el marc del Conveni Europeu d'Assistència Judicial en matèria Penal signat a Estrasburg el 1959. A nivell de la Unió Europea s'ha anat avançant també en altres sistemes com l'Eurojust o el Customs Information System.

L'experiència de la informatització i les relacions amb els ciutadans i els professionals dels registres mercantils i els registres de la propietat pot ser d'utilitat a l'hora d'afrontar aquest procés per part dels registres civils.

2.4 El portal de la justícia i els butlletins d'informació

Un aspecte que es pot veure fàcilment millorat amb la utilització de les TIC és la difusió d'informació general entre els diferents actors de l'Administració de justícia i en general els professionals del dret.

A aquests efectes cal promocionar l'ús i els continguts del web *Adjudcat*⁷ com a espai d'informació i comunicació entre el Departament de Justícia i els professionals i els usuaris de la justícia a Catalunya. A més, caldria articular l'estratègia del Departament de Justícia amb les accions que es porten a terme des de la Direcció General d'atenció Ciutadana del Departament de Presidència, a fi de clarificar els punts d'accés, unificar criteris, donar la informació rellevant, facilitar la usabilitat, etc.

La creació d'un butlletí electrònic que permeti la difusió dels continguts de l'extranet —novetats, notícies, esdeveniments, etc— totalment automatitzat i personalitzat en funció de les preferències o perfil dels membres de la comunitat jurídica amb l'objectiu de fidelitzar aquest usuaris, augmentar l'ús de la intranet i compartir el coneixement no té un cost gaire elevat. L'experiència de l'*e-justícia* —el butlletí electrònic del Departament de Justícia— pot ser un bon punt de partida.

2.5 Informació estadística

Un altre àmbit on la utilització de les TIC i la millora en la gestió de la informació i dels casos té un paper rellevant és en l'obtenció d'informació estadística sobre el servei que presta l'Administració de justícia. Una informació estadística judicial acurada i el més al dia possible —referida tant a la càrrega de treball com a la càrrega d'assumptes enjudiciats, durada dels plets, etc.— és crítica tant per a la gestió de l'oficina judicial com per aquells que han de prendre decisions sobre les polítiques que cal implementar per a una millora del servei.

⁷ <http://www.gencat.net/justicia/adjudcat/>

La informació estadística judicial ha d'anar referida a:

- Gestió jurisdiccional (taxa de resolució, taxa de compliment i de demora, taxa de congestió); quantitat de tràmits pendents; taxa de celeritat; duració mitja dels assumptes, i taxa de sentència.
- Taxa de nul·litat i revocació.
- Taxa de litigiositat.
- Taxa de despesa/assumpte.
- Taxa de personal/assumpte.
- Assignació de mitjans tecnològics.
- Càrrega de treball dels jutjats i tribunals.
- Rendiment de les oficines judicials.

La informació que en aquest aspecte es pot obtenir a través de l'eina TEMIS és encara poc rellevant; de manera que cal plantejar-se accions per a millorar aquesta eina en particular en aquest aspecte. En tot cas, és important tenir en compte la necessitat d'adoptar indicadors estadístics que permetin la comparació amb altres àmbits territorials. A aquests efectes pot ser d'utilitat tenir en compte els indicadors proposats a la guia *State Court Guide to Statistical Reporting* impulsada pel National Center for State Courts dels Estats Units.⁸

⁸ <http://www.ncscstatsguide.org>

3. Gestió de l'Administració de justícia

Les oficines judicials són centres de gestió intensiva de dades, d'informació i de coneixement.⁹ De fet, pot dir-se que la gestió dels assumptes judicials constitueix la tasca central de les oficines judicials. És per això que, de vegades, aquestes unitats han estat qualificades com a *information hubs* (Lederer, 1998) en la mesura que reben, processen, transformen i generen una enorme quantitat d'informació en diferents suports (paper, magnètic, digital, etc.).

Des de la perspectiva de les TIC, la gestió interna d'una unitat judicial comprèn diversos àmbits:

- Gestió de dades.
- Gestió de casos.
- Gestió de vistes judicials.

La gestió externa de l'Administració de justícia s'ha traduït en plets electrònics.

3.1 Gestió de dades

La gestió física dels documents i dels objectes que integren un cas determinat (expedients, proves, peces de convicció, etc.) és un aspecte fonamental en l'organització d'una unitat judicial. Els criteris de gestió són molt variables —depenen, entre d'altres coses, dels espais disponibles— però les dificultats són sovint similars: necessitat de consulta simultània per part de diversos agents del procés, arxiu incorrecte, deteriorament o pèrdua dels documents, etc.

La digitalització dels documents amb l'estàndard PDF ha esdevingut una tendència generalitzada. El registre electrònic ofereix avantatges indubtables pel que fa a emmagatzematge, criteris de cerca i facilitat de transmissió. En aquest sentit, la digitalització pretén superar alguns dels obstacles esmentats, doncs —si el sistema és accessible a totes les parts del procés— es facilita un accés remot no restringit a l'horari de les oficines judicials. Com a inconvenient principal, tanmateix, cal esmentar el de la preservació, ja que els documents digitals no tenen encara garantida la mateixa pervivència que ofereix el paper (en la mesura que la velocitat del canvi tecnològic pot deixar obsolets determinats formats actuals d'emmagatzematge de la informació).

Pel que fa a la gestió física de documents i objectes, hi ha dues tendències. Una és l'ús de codis de barres i lectors magnètics que en permeten la identificació i localització, com ja és conegut en molts altres àmbits (biblioteques, comerços,

⁹ La literatura sobre gestió del coneixement acostuma a distingir entre dades, informació i coneixement, per bé que les definicions són variables i es discuteix si es tracta o no d'un continu amb diferents nivells d'elaboració i assignació de sentit. Gottschalk, per exemple, defineix el coneixement com a "informació combinada amb experiència, context, interpretació i reflexió" (Gottschalk, 2000). Per a una revisió de l'estat de la qüestió, vegeu, per exemple, el treball de Stenmark (Stenmark, 2002).

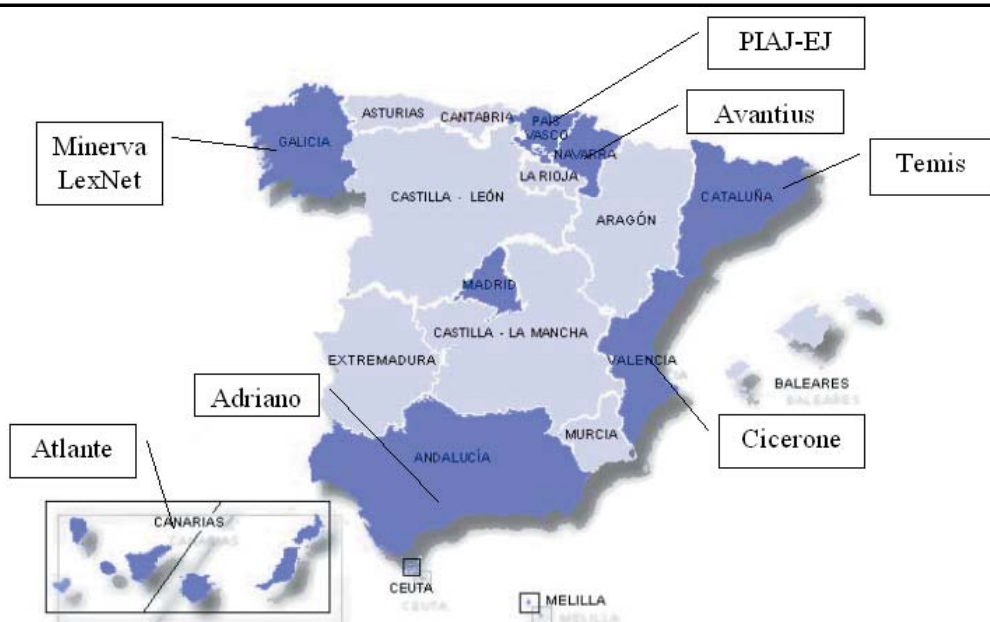
etc.). L'altre és l'aplicació dels sistemes actuals de radiofreqüència, el cost dels quals és cada vegada més competitiu. La identificació per radiofreqüència (RFID) és un mètode d'emmagatzemar i recuperar dades mitjançant etiquetes (xips, targetes adhesives, etc.) denominades *RFID tags* que ja no requereixen un procés d'escaneig objecte per objecte.

En major o menor mesura, finalment, la digitalització dels documents sembla una tendència indefugible. Tanmateix, aquest procés no suposa necessàriament la completa desaparició del paper a les oficines judicials. En qualsevol cas, sembla que caldria tendir a que les oficines judicials i els operadors jurídics treballin amb documents digitals de forma progressiva i, alhora, centralitzar l'arxiu dels documents en suport paper en magatzems especialitzats a tal efecte, a fi de permetre el garantir les mesures de seguretat i abaratir els costos de l'emmagatzematge.

3.2 Gestió de casos

L'aplicació generalitzada de sistemes de gestió informàtica de casos ha estat el fruit del desenvolupament d'una multiplicitat d'iniciatives arreu d'Europa, molt específiques de cada país o, fins i tot, de cada entitat subnacional (com és el cas de les Comunitats Autònomes a Espanya) i pràcticament sense connexió les unes amb les altres. El mapa següent mostra els sistemes desenvolupats per les Comunitats Autònomes que van assolir gradualment competències en la matèria. Els primers sistemes de gestió aplicats van ser EJ (País Basc) i Temis (Catalunya). La resta de territoris que depenen del Ministeri de Justícia fan servir l'aplicació Libra i es preveu que en els propers anys s'implanti plenament el programa Minerva.

Figura 1. Sistemes de gestió de casos a les diferents comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia



Font: Consell General del Poder Judicial.

Els primers sistemes de gestió (EJ i Temis) es basaven en el sistema operatiu Unix i utilitzaven bases de dades Oracle. Adriano i Atlante també utilitzen les bases de dades Oracle amb servidors WinNT (Fernández Martín *et al.*, 2003).

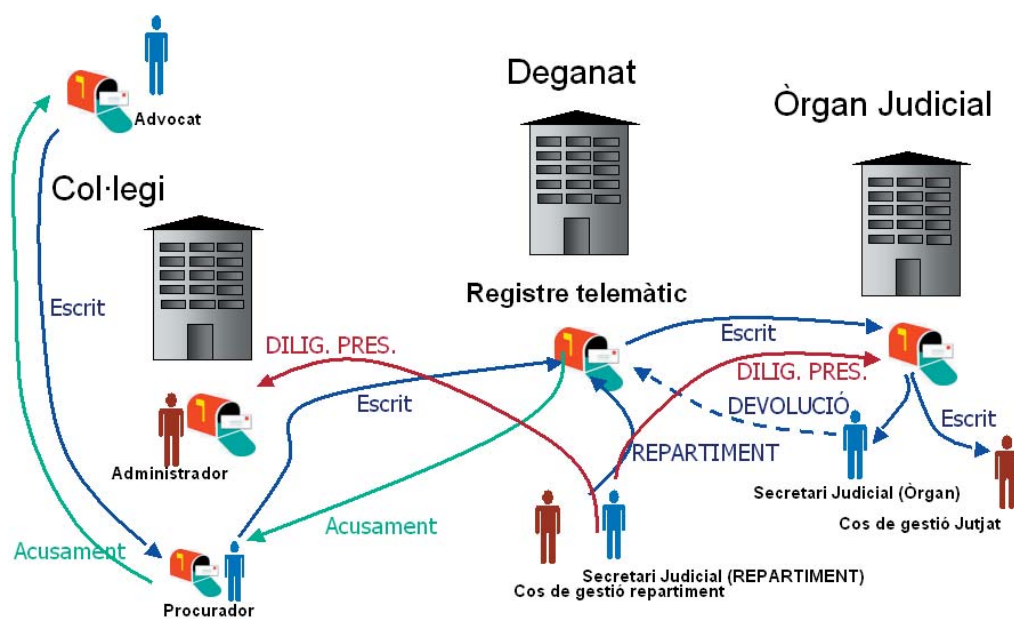
Malgrat la diversitat de les aplicacions arreu d'Europa, hi ha algunes característiques comunes. Normalment, i davant l'absència d'experiència tècnica interna, les administracions de justícia dels estats europeus han partit de zero i han externalitzat moltes fases del procés a empreses i consultores (Fabri, 2001). En general, la unitat considerada pels sistemes a l'hora de quantificar el volum de treball acostuma a ser el cas o l'assumpte (més que no pas els esdeveniments processals que integren un assumpte), la durada i complexitat dels quals pot ser molt variable. A més a més, per bé que sigui possible distingir entre diferents tipologies d'assumpes, la majoria dels sistemes de gestió de casos heretats dels anys 1990 tenen una capacitat molt limitada a l'hora de generar estadístiques i indicadors de rendiment de l'oficina (com s'ha indicat anteriorment). Finalment, cal assenyalar que els sistemes judicials europeus no acostumen a avaluar i mesurar la contribució dels projectes d'inversió i d'implantació de les TIC en el seu àmbit (Fabri & Contini, 2003).

Pel que fa en concret a l'eina Minerva-Lexnet —el nou sistema de gestió processal integral desenvolupat des del Ministeri de Justícia per a substituir gradualment el sistema Libra— cal indicar que, a banda de la tramitació dels assumptes, inclou altres eines per al repartiment i el registre, la gestió de documents i la comunicació entre òrgans. Alhora, està previst que Minerva permeti l'accés als ciutadans que vulguin tenir al seu abast informació completa sobre el seu procés. Minerva es va implantar en primer lloc al Tribunal Suprem, l'Audiència Nacional i els òrgans territorials col·legiats (això és, tribunals superiors de justícia de les comunitats autònomes i audiències provincials).

LEXNET (Servei de Presentació Telemàtica d'Escrits i Notificacions) és una aplicació que forma part de l'entorn Minerva, basada en LINUX i en Java evolucionat (J2EE). També opera en entorn web per facilitar la comunicació i el trasllat de documents entre les oficines judicials i els diferents operadors jurídics, això és, amb advocats i procuradors (dos col·lectius que concentren el 85% de las comunicacions), notaris, registres, oficines administratives i, en darrera instància, amb els propis ciutadans directament. Minerva permet des de la pràctica de notificacions fins a la presentació telemàtica de tot tipus de documents processals pels professionals del dret. Els advocats i procuradors podran accedir a Lexnet mitjançant una targeta criptogràfica que permet signar digitalment els documents electrònics. El certificat electrònic és emès per la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre.¹⁰ Amb un pressupost total de 33 milions d'euros, Lexnet va ser implantat l'any 2003 com a experiència pilot en el Tribunal Suprem i a les seus dels jutjats de Lleó i Palma de Mallorca i havia d'estendre's l'any 2004 per la resta de jutjats i tribunals del país. El gràfic següent mostra el circuit de presentació d'escrits per part d'avvocats i de procuradors.

¹⁰ Llei 59/2003 de 19 de desembre, de signatura electrònica. Posteriorment, el CGPJ i la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre varen signar un conveni per dotar de signatura electrònica a tots els jutges i magistrats.

Figura 2. Circuit de presentació d'escrits d'advocats i procuradors en el sistema Lexnet



Font: Departament de Justícia.

A banda d'això, Lexnet també inclou motors de tramitació, fluxgrames, cadències de temps i circuits predefinits. A Catalunya, la implantació pilot de Lexnet a partir de 2005 s'ha fet a Tarragona, amb l'objectiu d'estendre-la en primer lloc a tots els jutjats de la província. Amb les dades disponibles fins aquest moment sembla que l'experiència ha tingut èxit, ha estat ben rebuda pels usuaris i està assolint els objectius pretesos. Serà molt important poder fer-ne una avaluació rigorosa.

En aquest punt no voldríem deixar de fer algunes reflexions sobre la importància, per a l'èxit dels desenvolupaments futurs, d'apostar per aplicacions basades en estàndards que garanteixin la interoperabilitat, com l'XML (per a més informació sobre l'XML i el seu desenvolupament en l'àmbit judicial, veieu l'apartat 7.3 de l'Annex).

Quan es contemplen les experiències més avançades que actualment s'estan portant a terme, es poden destacar les següents tendències:

- Migració dels sistemes de gestió de casos a plataformes de serveis web.
- Integració de diversos serveis (*e-filing*, intercanvi de documents, introducció de signatures digitals) per tal de garantir el denominat "principi de continuïtat electrònica" en la gestió processal.¹¹
- Elaboració d'estàndards d'intercanvi electrònic de documents jurídics: XML jurídic.

¹¹ Aquest principi, que garanteix que professionals i particulars puguin presentar telemàticament escrits al Jutjat i aquest els tramiti de la mateixa manera, va ser enunciat per Alberto Dorrego, ex Director General per a la Modernització de la Justícia (Pérez Gil, 2002).

3.3 Gestió de vistes judicials

A banda de la gestió de documents i de casos, la tercera tasca essencial de les oficines judicials és l'organització i enregistrament de les vistes orals. Així, per exemple, des de l'any 2001 la Llei d'enjudiciament Civil preveu l'enregistrament audiovisual de totes les vistes civils que es celebren als jutjats.

Quines tecnologies clau s'han desenvolupat darrerament en aquest àmbit?

- Videoconferència: possibilitat de prendre o d'efectuar declaracions de forma remota i a temps real. Des de l'entrada en vigor de la reforma de 2001 de la Llei d'Enjudiciament Civil, els jutjats de 1^a instància i instrucció a Espanya disposen i utilitzen d'aquest servei.¹²
- Xarxes *wireless*: possibilitat de connexió immediata a la xarxa des de qualsevol punt de l'edifici judicial. Les *Royal Courts of Justice* de Londres ja ofereixen aquest servei.
- Serveis web: comunicacions estandarditzades a través de proveïdors de serveis a Internet, sense necessitat d'aplicacions de software en sistemes locals.
- Sistemes d'anotació d'àudio i vídeo: accés ràpid a continguts arxivats d'àudio i vídeo mitjançant tecnologia de web semàntica.¹³
- Sistemes de presentació de proves: al Canadà, les ciutats de Toronto, Montreal, Edmonton, i Vancouver tenen un denominat "tribunal estàndard" on es poden utilitzar i posar a prova les noves tecnologies relacionades amb la presentació de proves, el que dona l'oportunitat als responsables administratius d'estudiar i avaluar els resultats i desenvolupar nous procediments (Borkowski, 2004).
- Encriptació: sistemes per a garantir la seguretat i la privacitat en la transmissió de dades.

Les possibilitats de millorar la gestió de les vistes mitjançant les TIC, com es veu, són múltiples, però el seu desenvolupament depèn de les necessitats concretes dels sistemes i dels professionals de la justícia. No és d'estranyar, doncs, que Austràlia hagi estat un dels primers països a aplicar sistemes de videoconferència per poder salvar de forma eficient les grans distàncies geogràfiques. En d'altres casos el factor decisiu, novament, és el recolzament institucional i legislatiu de determinades iniciatives. Al nostre país, l'aprovació de la LEC suposà un pas decisiu en l'àmbit del procés civil que permet explorar d'altres avenços. En aquest sentit, l'enregistrament de les vistes civils que prescriu la llei podria fer-se accessible a les parts del procés de forma ràpida, eficient i segura mitjançant serveis web i motors de cerca semàntica.

¹² Vegeu la relació dels òrgans judicials que disposen de videoconferència a:

<http://www.gencat.net/justicia/adjucat/inf-general/ubicvideoconf.PDF>

¹³ La web semàntica constitueix una nova generació de serveis d'Internet que, en síntesi, permet atribuir etiquetes semàntiques (mitjançant llenguatges com el XML ja esmentat, RDF o OWL) a la informació que una pàgina web conté, de manera que els sistemes "entenen" el contingut de la informació —de la pròpia pàgina o de la que introdueixin els usuaris, fins i tot en llenguatge natural— i, així, poden oferir respostes ràpides i intel·ligents a les cerques. L'avantatge és doble: els sistemes "dialoguen" millor entre si (les etiquetes semàntiques s'estandarditzen encara que el software sigui diferent) i l'usuari rep informació més acurada i precisa que la que ofereixen els motors de cerca habituals. Per això cal crear prèviament ontologies de domini, és a dir, estructures conceptuais que reflecteixen les necessitats de l'usuari.

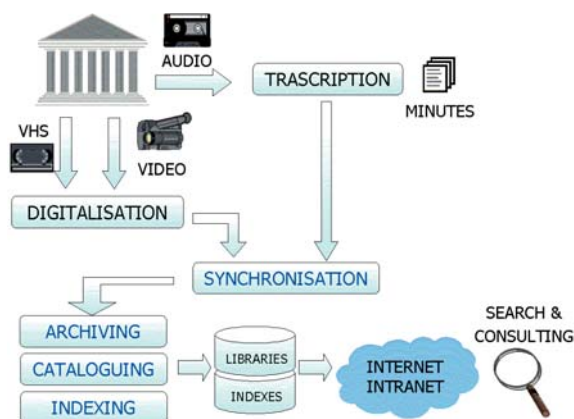
El projecte europeu e-Court reflecteix la majoria d'aquestes tendències (Rodrigo *et al.*, 2004). Conegut com a "Electronic Court: Judicial IT-based Management", el projecte ha estat finançat per la Comissió Europea sota el 5^è Programa Marc (IST, Information Society Technologies).¹⁴ El projecte té com a objectiu general millorar la cerca i la recuperació de dades relacionades amb vistes i judicis penals mitjançant l'ús de bases de dades multimèdia a través d'intranets i d'Internet. Així, el projecte es concentra en els procediments d'arxiu, els mecanismes de recuperació de les dades i la informació i la gestió del coneixement (consulta de documents textuais sincronitzada amb dades audiovisuals).

La contribució del projecte e-Court a l'ús de les noves tecnologies en l'àmbit penal s'articula a partir dels següents objectius addicionals:¹⁵

- Compartir informació entre diferents països i promoure la cooperació judicial entre ells.
- Afavorir la normalització, estandardització, interoperabilitat i convergència global entre administracions públiques.
- Definir un marc comú per a emmagatzemar i intercanviar informació entre els sistemes judicials europeus; definir un punt d'accés comú; agregar recursos procedents de diversos mètodes tecnològics d'arxiu de dades.
- Millorar la gestió de la informació en els processos judicials.
- Crear un sistema flexible multilingüe de cerca d'informació per assistir als jutges, fiscals i advocats en les seves activitats diàries.
- Establir garanties per a l'accés públic, preservant la seguretat dels drets dels ciutadans i oferint un espai públic d'informació sobre les activitats dels tribunals de justícia.
- Establir mecanismes de garantia dels principis de privacitat i seguretat.

El diagrama següent mostra el flux general d'informació en el sistema e-Court:

Figura 3. Flux general d'informació en el sistema e-Court



Font: Boughanem, M. *et al.* (2001).

¹⁴ El projecte ha estat desenvolupat per un consorci de 9 membres: Project Automation (Itàlia), Ministeri de Justícia d'Itàlia, Sema Group (Espanya), Ministeri de Justícia de Polònia, Cryptomathic A/S (Noruega), Intrasoft International (Holanda), Consiglio Nazionale delle Ricerche (Itàlia), Université Paul Sabatier (França), Universiteit Van Amsterdam (Holanda).

¹⁵ Vegeu <http://laplace.intrasoft-intl.com/e-court/> - IST-2000-28199.

3.4 Plets electrònics

Els plets electrònics són l'eina mitjançant la qual es poden transmetre documents i altra informació judicial als jutjats i tribunals mitjançant mecanismes telemàtics en substitució del paper.

Sota aquesta genèrica definició s'acullen nombroses eines. De fet, si es fa una cerca al Google al respecte es veurà com el terme s'utilitza per descriure diferents eines que van des de l'enviament i recepció de documents per via electrònica o telemàtica fins a la integració d'aquests documents en les eines de gestió de casos i de documentació, passant per l'escaneig i l'emmagatzemament digital en bases de dades dels documents.

Els plets electrònics presenten importants avantatges. Crear, enviar o rebre fitxers per via telemàtica és més que canviar el paper per un arxiu informàtic i té importants conseqüències en el desenvolupament de l'activitat judicial com demostren alguns estudis que valoren l'estalvi en temps en més del 90 % i en diners en més del 30 %:

- Major rapidesa dels procediments en eliminar el temps necessari per les notificacions i altres transmissions de documents.
- Major estalvi ja que es redueixen els costos d'emmagatzematge dels documents.
- Major eficiència en permetre l'accés a l'expedient per part de totes les parts en un procés des de qualsevol lloc.
- Major seguretat ja que no hi ha possibilitat de pèrdua o destrucció de documents doncs es poden fer còpies de seguretat i permet garantir l'accés als documents únicament per a persones que estiguin legitimades.

Però més enllà d'aquestes importants millores en el funcionament de la justícia, el plet electrònic ofereix nombroses possibilitats per a diferents col·lectius en les seves relacions amb l'Administració de justícia.

- En primer lloc, per als professionals de la justícia (tant jutges, magistrats i personal de l'oficina judicial, com advocats i procuradors), doncs pot suposar un important estalvi de temps i de feina.
- En segon lloc, per als justiciables (en aquells casos en què no requereixin l'assistència de lletrat i procurador), doncs l'ús d'assistents per generar demandes o contestacions pot facilitar l'accés a la justícia per part de molts ciutadans.
- Finalment, per als ciutadans en general, ja que permet apropar la justícia a determinats col·lectius com persones immigrades que no parlen o tenen dificultats per entendre el català o el castellà, persones amb baix nivell cultural, persones cegues o sordes o persones sense coneixements digitals. En aquesta línia la utilització de les TIC per transmetre fitxers pot permetre adoptar polítiques dirigides a promoure l'ús per part d'aquests col·lectius i també facilitar l'accessibilitat mitjançant l'ús de diferents tecnologies i de recursos d'enginyeria lingüística, com la traducció automatitzada, la tecnologia de la veu, els programes de correcció (ortogràfica, gramatical i d'estil), etc. Això no vol dir, però, que els plets electrònics s'hagin d'utilitzar sempre. Generalment, s'ha d'establir com un mitjà més a disposició dels usuaris i professionals de la justícia però mantenint els mitjans tradicionals

en paper amb la qual cosa les persones que no siguin usuàries de les TIC no veuran afectat el seu dret a la tutela judicial efectiva.

Des d'aquesta perspectiva, els plets electrònics poden facilitar el compliment del dret constitucional a una tutela judicial efectiva en les diferents vessants i, en particular, el dret d'accés a la justícia eliminant o reduint les barreres existents.

A més de garantir tècnicament un millor accés a la justícia mitjançant la transmissió telemàtica de fitxers una bona opció pot ser promoure l'adopció d'un Codi de Conducta o una Carta de Drets dels ciutadans en les seves relacions telemàtiques amb els jutjats i tribunals. Un exemple que gaudeix de reconeixement internacional és el de la *Technology Bill of Rights* (TBOR), iniciativa de l'estat de Washington (EUA) adoptada per l'Ordre núm. 25700-B-449 de la Cort Suprema de Washington¹⁶. Els principis establerts s'han de considerar juntament amb les lleis vigents i altres normes aprovades per la Cort Suprema per decidir l'ús apropiat de tecnologia en l'Administració de justícia i per facilitar l'accés a la justícia de les persones amb baixos nivells de recursos o discapacitats.

En aquest punt, i pel que fa a Espanya, cal tenir present el document aprovat el 16 d'abril de 2002 pel Congrés dels Diputats referent a la "Carta de Drets dels ciutadans davant la Justícia", impulsada pel Ministeri de Justícia. Tot i que està formulada amb caràcter general conté ja algunes previsions encaminades a facilitar l'accés a la justícia a través dels mitjans tecnològics. Concretament es preveu, entre les mesures per a fer efectiva la Carta, la necessitat de "crear un marc legislatiu que permeti el desenvolupament adequat del plet electrònic" i que s'hauran de desenvolupar "mesures perquè el ciutadà pugui tenir accés electrònicament al servei públic de la justícia "(*e-justícia* o justícia electrònica)".

En qualsevol cas, els plets electrònics requereixen diferents elements tècnics. Deixant de banda que en funció de l'eina concreta que es vulgui implementar el volum o la complexitat tècnica pot variar des d'un punt de vista general serà necessari un entorn mitjançant el qual es produeixi la relació entre el ciutadà/professional i l'Administració de justícia. Aquest pot ser una interfície en web o un servei de correu electrònic. En tot cas ha de gaudir de les necessàries mesures de seguretat que permetin garantir l'autoria, integritat, el no rebuig i, en el seu cas, confidencialitat. La signatura electrònica avançada que mica en mica es va estenent entre els professionals del dret permetrà garantir-ho.

Un estadi avançant dels plets electrònics ha de permetre integrar la informació i la documentació que continguin en les eines de gestió de casos i de la documentació que utilitzin els jutjats i els tribunals i, més enllà, també en les eines que per aquestes accions tinguin els professionals del dret.

Des d'aquesta perspectiva és important subratllar la importància d'utilitzar llenguatges i programaris compatibles. En aquesta línia, l'extensió de l'XML pot permetre i facilitar la integració de diferents eines en poder dels diferents professionals o persones implicades en els diferents processos. Deixant de banda les consideracions que respecte al *XML legal* que s'han fet anteriorment (apartat 7.3 de l'Annex) es pot posar de relleu que als EUA la *Conference of State Court Administrators* i la *National Association of Court Managers* han

¹⁶ <http://www.atjtechbillofrights.org/>.

desenvolupat un estàndard (*Legal XML Court Filing 1.0*) pels proveïdors de plets electrònics.

El servei de plets electrònics pot ser facilitat per la pròpia administració de justícia. Però no és necessari que sigui així. De fet, si ens fixem en les experiències internacionals en aquesta matèria podem veure que en molts països el servei de plets electrònics es presta des del sector privat. Un proveïdor de serveis de plets electrònics s'encarregarà de l'orientació i l'encaminament de les dades que els diferents implicats en el sistema judicial han d'intercanviar així com la gestió i subsegüent distribució de les dades acumulades en el transcurs dels processos judicials. A partir d'aquests serveis bàsics els proveïdors del servei de plets electrònics pot oferir altres serveis. En qualsevol cas, si s'opta per la prestació privada del servei (sigui en lliure concurrència o no) caldrà establir el corresponent règim de certificació i control.

La legislació vigent a Espanya contempla, com ja se sap, la possibilitat d'utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació en les relacions entre els ciutadans i l'Administració de justícia. Pel que fa als plets electrònics cal prestar atenció al que preveu l'art.135 LEC. D'acord amb aquest article quan els tribunals i els subjectes que intervenen en un procés disposin de mitjans tècnics que permetin l'enviament i la recepció normals d'escrits i documents, aquests es podran enviar utilitzant els mitjans telemàtics. Per poder-ho fer caldrà, això no obstant, que els mitjans telemàtics permetin garantir l'autenticitat, la integritat i data en què es produeix la comunicació.

Per tant, la legislació vigent en l'àmbit civil permet l'extensió dels plets electrònics. Cal tenir present, tanmateix, que caldrà fer arribar al tribunal dins els tres dies següents a l'enviament telemàtic aquells documents que s'hagin de disposar en el format original o en còpia fefaent.

El plet electrònic és una de les fases en què les tecnologies de la informació i la comunicació més s'ha estès. En les properes pàgines es presenten algunes experiències que poden guiar el futur desenvolupament de les eines actualment en ús a l'Estat espanyol. Cal avançar en aquest punt que a l'Estat espanyol els plets electrònics s'han desenvolupat a través del servei LexNET creat pel Ministeri de Justícia amb col·laboració de les Comunitats Autònomes com a "plataforma d'intercanvi segur d'informació entre una gran diversitat d'agents que en el seu treball diari o pel qualsevol circumstància han d'operar amb la Justícia".

A nivell internacional els fitxers en línia es troben força estesos. Trobem experiències ja força consolidades als Estats Units, Austràlia, Singapur o Canadà (British Columbia, Toronto).

Els sistemes utilitzats en els diferents països varien. Així, als Estats Units o a Singapur hi ha una important intervenció del sector privat en la prestació d'aquests serveis. Mentre que en el cas dels Estats Units d'Amèrica, l'evolució del sistema s'ha vist fortament influït pel mercat, a Singapur l'Estat ha establert un únic estàndard de transmissió electrònica de fitxers per tot el sistema judicial que els operadors han d'utilitzar. D'acord amb la informació disponible a Canadà es plantejava la possibilitat d'un procés intermig caracteritzat per l'emergència d'un mercat competitiu de prestadors de serveis de transmissió telemàtica de fitxers en el marc d'una regulació i d'un òrgan de supervisió.

A Austràlia la transmissió telemàtica de fitxers s'insereix en l'estratègia *eCourt* adoptada l'octubre de 2000 i que preveu quatre estadis d'evolució. En un primer moment es preveia la possibilitat de rebre documents i de realitzar pagaments per Internet i posteriorment el personal de l'oficina judicial imprimia aquests documents i els posava el segell corresponent, tot tractant-los a partir d'aquell moment com a documents *tradicionals*. En el segon, es facilitava la transmissió per a usuaris habituals del servei i els funcionaris preparaven el document segellat en format PDF. En els següents estadis es pretén que els tribunals puguin gestionar els documents electrònics amb les eines adequades, que els usuaris autoritzats puguin consultar l'estat en què es troba el procés, que puguin accedir a les bases de dades judicials i que qualsevol de les parts interessades pugui accedir als documents telemàticament.

4. Eines de suport a la decisió judicial

El procés de decisió judicial requereix tot un seguit de capacitats (entre d'altres, anàlisi acurada dels fets; identificació de les normes jurídiques pertinents i relació amb els fets verificats; capacitat per relacionar les proves als assumptes). Aquest procés de valoració de les proves, dels testimonis, la interpretació de les normes és un procés de gran complexitat, variabilitat, flexibilitat i discrecionalitat que dificulta la seva realització a través de les TIC.

Aquesta complexitat fa pràcticament impossible substituir el jutge per un ordinador en el procés de decisió judicial. Això no obstant, les TIC poden facilitar informació rellevant i fins i tot directius acurades que facilitin als jutges i magistrats la presa de decisions. Això implicaria un avenç important en la mesura que permet fer la feina de forma més efectiva, amb una reducció important de temps i en les tasques més repetitives o de cerca d'informació. En particular, les TIC poden facilitar:

- La creació de sistemes d'informació que facilitin la informació necessària als jutges per a la resolució dels casos (cerca de precedents similars).
- L'estandardització de processos utilitzats pels tribunals segons models computeritzats que permet introduint les dades particulars sobre un assumpte, de manera que la decisió es pugui generar automàticament. Aquesta via únicament és factible per procediments senzills i que es repeteixin sovint sense gaires variacions i demanda una revisió o validació posterior per part de l'òrgan decisor.
- La racionalització dels enjudiciaments discrecionals.

Tenint tot això en compte, les TIC poden facilitar:

- Aportació automatitzada d'informació i documentació relacionada amb els fets i les normes jurídiques aplicables al cas enjudiciat.
- Plantilles i formularis pels diferents processos i etapes jurisdiccionals;
- Automatització de l'emplenat de determinats camps dels escrits judicials partint de la informació continguda a les bases de dades de casos, documents, normativa i jurisprudència;
- Automatització en la generació de l'escrit judicial (interlocutòria, sentència) a partir de la informació continguda en les bases de dades.

Amb aquestes aportacions, les TIC poden facilitar algunes eines molt útils per facilitar i agilitzar la feina dels jutges i que aquests es puguin concentrar en la tasca de *jutjar i executar allò jutjat*.

Malgrat els limitats avenços que s'han produït fins aquest moment, en general es considera que la construcció de sistemes intel·ligents de suport a les decisions judicials permet augmentar les decisions coherents; conduir cap a una major confiança en els sistemes judicials en fer el procés judicial més transparent i facilitar suport per la resolució alternativa de conflictes. En tot cas, no es pot oblidar que la implementació dels sistemes de suport a les decisions judicials pot generar inicialment certes reticències per part dels

usuaris si no queda clar que en última instància la decisió definitiva depèn del jutge o magistrat.

En funció del grau de discrecionalitat judicial, varia la possibilitat de poder establir estàndards previs o criteris de decisió que determinin *ex ante* els límits a la discrecionalitat i facilitin una guia per les decisions del jutge.

En les darreres dues dècades els programes de suport a la presa de decisions judicials han anat evolucionant. Els sistemes es poden dividir entre els sistemes basats en regles, els sistemes estadístics i els sistemes basats en casos. Els sistemes basats en casos són probablement els més estesos. Consisteixen en facilitar al jutge informació rellevant sobre casos similars, deixant-li la competència final per jutjar.

S'han anat donant fins ara experiències de creació de sistemes de suport a les decisions judicials a Canadà, EUA, Austràlia, Israel i Escòcia. En aquest darrer cas el 1996 es va establir el sistema d'informació per als judicis (*Sentencing Information System* —SIS—) que facilita als usuaris informació sobre la varietat de sentències que s'han dictat en el passat sobre casos similars. El sistema permet al jutge introduir alguns criteris a l'ordinador sobre les característiques del delictes i de l'acusat en el cas que s'està enjudiciant, i es mostra la varietat i el quantum de les penes dictades pels tribunals en casos anteriors. En tot cas, la decisió final és sempre pròpia del jutge.

Aquests sistemes plantegen diferents problemes: els costos, les dificultats per actualitzar-los o la seva manca de precisió.

5. Administració de justícia i ciutadans

La difusió de les TIC en l'àmbit de la justícia ofereix noves possibilitats de millora del servei als usuaris, sintetitzades en diferents sentits: (i) major eficiència en el tractament dels casos; (ii) estalvi de temps; (iii) beneficis per a totes les parts implicades; (iv) disminució dels costos associats amb l'administració de justícia; (v) millor accés al sistema i (iv) resposta de l'administració de justícia a les noves necessitats socials (Giuffrida, 2004). Com es tradueixen aquestes possibilitats? Citarem en aquest apartat dos tipus d'iniciatives de caràcter complementari: els tribunals virtuals i la resolució alternativa de conflictes en línia. Les primeres es vinculen, en general, amb les administracions públiques de justícia; les segones provenen d'una pluralitat d'iniciatives privades i públiques.

5.1 “E-courts” o tribunals virtuals

Les nocions de “tribunal virtual”, “cibertribunal”, “tribunal online” o “e-court” plantegen sovint alguna confusió. Si s'entenen com a organitzacions sense presència física en el món real caldrà concloure de seguida que es troben en una fase molt primerenca de disseny. En aquest sentit, per exemple, el projecte de la *International Cyber Court of Justice* iniciat l'any 1998 pel *Multimedia Super Corridor's International Advisory Panel* amb l'objectiu de fer aplicar les ciber-lleis en tots els intercanvis de la xarxa.

En canvi, una noció més acotada de tribunal virtual és aquella on el procediment es desenvolupa en un espai físic concret, per bé que les parts no hi siguin simultàniament. En aquest sentit, Lederer ofereix una definició que s'hi aproxima: “un tribunal virtual consisteix en l'intercanvi d'àudio, vídeo, text i informació gràfica d'alta qualitat entre les diferents parts que participen en un judici, amb independència de la localització física dels agents participants” (Lederer, 2003).

La tendència actual, tant a Europa com a Amèrica, consisteix a dissenyar tribunals virtuals per a procediments molt concrets o per a determinats tipus de casos. Així, l'estat de Michigan va ser el primer estat nord-americà a impulsar un programa pilot per a constituir un ciber tribunal (Ponte, 2002). Aquests tribunals tenen jurisdicció sobre assumptes mercantils l'objecte dels quals superi els 25,000 dòlars.¹⁷

A Anglaterra, per citar un exemple europeu, el *Money Claim Online* (MCOL), o reclamació de diners en línia, constitueix un altre bon exemple.¹⁸ MCOL es un servei jurídic virtual –limitat a Anglaterra i Gales– per a reclamació de quantitats monetàries de fins a 100,000 lliures esterlines que no impliquin més de dos demandats. MCOL també permet el pagament de les costes judicials mitjançant targeta de crèdit o de debit. Els usuaris poden fer un seguiment del procés de reclamació a través de la xarxa i poden demanar l'execució de la decisió judicial mitjançant una garantia d'execució virtual. De la mateixa

¹⁷ Vegeu <http://www.michigancycourtcourt.net>

¹⁸ Vegeu <http://www.moneyclaim.gov.uk/csmco2.indx.jsp>

manera, el demandat pot contestar a la demanda o bé acceptar les pretensions a través de la xarxa.

5.2 “Online Dispute Resolution”

La resolució de disputes en línia, en endavant ODR pot entendre's en diversos sentits. En primer lloc, i tenint en compte el tipus de controvèrsia, pot aplicar-se tant a conflictes sorgits en l'àmbit d'Internet (transaccions de comerç electrònic, noms de domini, propietat intel·lectual, etc.) com a la resta de conflictes presencials (*off-line*), és a dir, aquells que no s'han generat dins de la xarxa. En segon lloc, i en relació amb el procediment, el procés de resolució pot ser enterament virtual o electrònic —sense espai físic de resolució— o bé pot ser una eina complementària dels mecanismes d'adjudicació tradicionals (litigació davant dels tribunals). Finalment, i pel que fa al mètode aplicat, l'ODR pot consistir en una negociació entre dues parts (sense intervenció de tercers), una mediació, un arbitratge, etc.

La resolució de conflictes en línia relacionada amb el comerç electrònic ofereix diversos exemples —potser els de més èxit— de resolució enterament electrònica. En aquest sentit es poden citar SquareTrade,¹⁹ un servei que ja ha gestionat milers de conflictes entre els usuaris de e-Bay, la coneguda casa de subhastes en línia, o SmartSettle,²⁰ un altre servei que assisteix a les parts a l'hora de plantejar el conflicte, desenvolupar les negociacions i assolir acords satisfactoris.

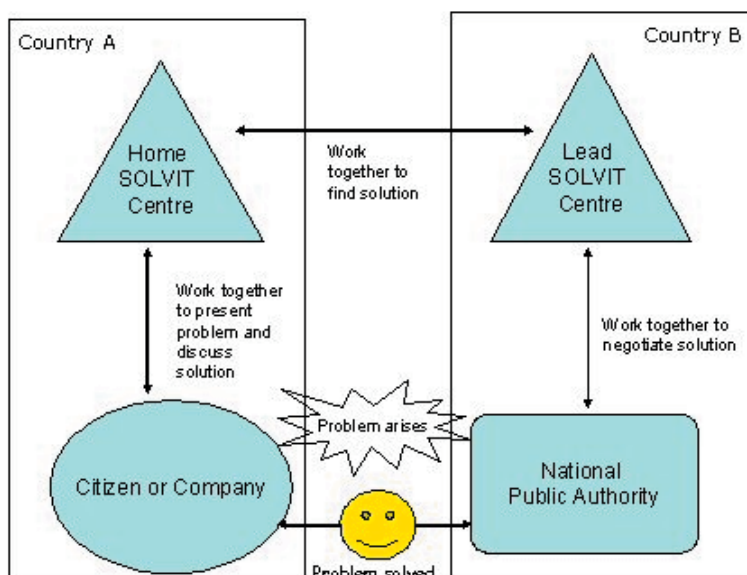
Com a eina complementària de resolució de conflictes en l'àmbit de la justícia es pot citar el cas esmentat anteriorment del Money Claim Online (MCOL) desenvolupat per la justícia anglesa.

Un altre model híbrid que combina procediments electrònics i institucions amb una localització física és el de la xarxa Solvit creada l'any 2002 com a iniciativa auspiciada per la Comissió Europea. Es tracta d'una xarxa gestionada pels estats membres que permet la resolució de conflictes en línia en matèria d'aplicació incorrecta de la legislació relativa al mercat interior per part de les autoritats públiques (reconeixement de qualificacions professionals, accés dels productes al mercat únic, seguretat social i fiscalitat, matriculació de vehicles de motor, permisos de residència, etc.).

¹⁹ Vegeu <http://www.squaretrade.com>

²⁰ Vegeu <http://www.smartsettle.com>

Figura 4. Mecanisme de solució d'un conflicte en l'entorn Solvit



Font: Solvit.

Solvit funciona a partir de l'establiment de centres locals a cada país membre. El centre local rep el cas i verifica que entri dins l'àmbit d'aplicació de Solvit. Si és així, el cas entra a la base de dades en línia i es reenvia automàticament al centre de l'estat membre on el cas s'ha plantejat. Aquest segon centre ha de decidir en una setmana si accepta el cas per a la seva resolució o no (depenent de les seves possibilitats de resolució negociada i de com estigui fonamentat). El temps màxim de proposta de resolució són 10 setmanes. La proposta de resolució no ha de ser acceptada forçosament, i per tant les accions legals corresponents queden obertes.

6. Conclusions

Elaborar un pla director de les TIC a la justícia a Catalunya

Al llarg de les pàgines anteriors s'ha posat de manifest les múltiples aplicacions que les tecnologies de la informació i la comunicació tenen en l'àmbit de la justícia. En el moment de plantejar-se un avenç en el seu ús a Catalunya cal formular-se algunes preguntes la resposta a les quals pot indicar el seu futur.

- En primer lloc, què es vol aconseguir amb la incorporació de les TIC a la justícia a Catalunya? És una afirmació comú als nostres dies que les tecnologies per sí mateixes no suposen un canvi. Cal repensar, reformular el funcionament de la justícia. Un cop fet això, les TIC poden facilitar el canvi.
- En segon lloc, són nombrosos i diversos els professionals que estan en contacte amb la justícia. Les necessitats i usos que cadascun d'aquests col·lectius pot fer de les TIC és diferent. Per això, també cal preguntar-se què volen aconseguir els diferents actors de la justícia a Catalunya?

Taula 1. Usos de les TIC en la justícia pels diferents col·lectius professionals

	Informació			Gestió			Decisió	Relació amb els ciutadans			
	BBDD	IDA	Informatització de registres	Dades	Casos	Vistes	Plets electrònics	Suport a la decisió	Certificats	Tribunals virtuals	Resolució de conflictes en línia
Jutges	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Fiscals	●	●	●	●	●	●	●			●	
Forenses		●	●	●	●		●		●		
Personal suport jutjats			●	●	●	●	●	●	●	●	
Registres		●	●	●	●		●		●		
Advocats i procuradors	●	●	●		●	●	●	●	●	●	●
Ciutadans		●	●			●	●	●	●	●	●

Font: elaboració pròpia.

- En tercer lloc, davant la diversitat d'aplicacions de les TIC en l'àmbit de la justícia, cal esbrinar mitjançant quines d'elles es poden assolir els objectius que amb caràcter general aquesta es planteja pels propers anys en el marc del Llibre Verd de l'administració de justícia.
- Finalment, en quart lloc, cal plantejar-se amb quins recursos es compta per poder portar a terme aquest procés d'extensió de les TIC en l'administració de justícia al nostre país.

Les respostes a aquestes preguntes s'han d'incorporar en un Pla Director o Pla Estratègic de desenvolupament de les TIC a l'Administració de justícia, que defineixi els objectius de la incorporació de les TIC a la justícia a Catalunya, estableixi les activitats a realitzar i els resultats a assolir, en determini el marc

pressupostar i defineixi els indicadors que permetin avaluar el seu assoliment, tot aprofundint en els treballs que en aquesta matèria ja ha fet el Departament de Justícia.

En aquest document estratègic caldria fer una especial incidència per assolir els següents objectius:

1. Establir connexions entre bases de dades i compartir bases de dades en xarxa trencant les relacions de jerarquia que puguin existir.
2. Potenciar l'establiment d'estàndards entre els diferents programes i aplicacions al servei de l'Administració de justícia.
3. Enfortir les mesures de seguretat dels sistemes informàtics tant des del punt de vista físic com virtual a fi de fer front als riscos inherents a l'extensió en l'ús de les TIC. Des d'aquesta perspectiva també cal fer un esforç per millorar els sistemes d'identificació i autenticació dels usuaris dels serveis telemàtics la qual cosa revertirà en una major confiança tant dels funcionaris com dels ciutadans en les noves aplicacions de les TIC a la justícia.
4. Millorar la qualitat dels serveis que ja es presten actualment i que en determinats moments es veuen ressentits per la dispersió d'iniciatives existent.
5. Centrar-se més en projectes organitzativament innovadors malgrat puguin no tenir tanta visibilitat.
6. Realitzar un procés de reconeixement reflexiu que permeti superar el deficient nivell d'autoconeixement de la pròpia administració.

El Departament de Justícia ha de liderar aquest procés, que ha de comptar necessàriament amb els professionals de la justícia a Catalunya i amb els seus usuaris i l'acompanyament expert que pugui contextualitzar tot el procés i canalitzar aquelles iniciatives que ja s'estiguin produint.

Gestionar el canvi

L'extensió de l'ús de les TIC en la justícia no pot fer-se únicament adquirint nous ordinadors o creant nous programes per la gestió de casos o per la celebració dels judicis en línia.

Cal acompanyar aquests processos, eminentment tècnics, amb eines que permetin que els diferents professionals que els han d'utilitzar entenguin plenament al seu ús i funcionament i, al cap i a la fi, puguin arribar a valorar-los com un instrument que els han de facilitar la seva tasca diària. Aquests processos són més que una reingenieria de processos ja que suposen un canvi de mentalitat respecte a com s'ha vingut treballant en l'àmbit de la justícia fins ara.

Des d'aquesta perspectiva es planteja la necessitat de preveure accions per facilitar el canvi que es deriva de la incorporació de nous mitjans tècnics i noves aplicacions. La informació, la formació i l'assistència ho poden facilitar. També cal la implicació i la participació de tots els actors en els processos de decisió relatius a la incorporació de les TIC a la justícia i també en la seva posterior aplicació. Cal, així doncs, que els funcionaris ho prenguin com un projecte propi recavant per això la seva complicitat.

Tot això pot anar acompanyat d'altres incentius que puguin ajudar a promoure el canvi. Però tot aquest canvi no podrà reeixir si no hi ha fort lideratge polític i gerencial, a llarg de tot el procés.

Impulsar les reformes normatives necessàries

Actualment, l'ordenament jurídic preveu la utilització de les noves tecnologies en la justícia. Això no obstant, i com s'ha pogut comprovar en presentar públicament el projecte estatal de nova oficina judicial, per garantir el seu ús i extensió cal portar a terme un important procés de reformes legislatives.

En aquest sentit, cal promoure l'adopció d'una norma que, superant la dispersió i versió parcial existent actualment, amb caràcter general prevegi la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació en l'àmbit de la justícia com s'ha fet darrerament, per exemple, a Bèlgica.

Sent conscients de la limitació de les competències catalanes en aquesta matèria, probablement aquest procés legislatiu haurà de suposar la presentació de proposicions de llei al govern i parlament estatals per part de la Generalitat de Catalunya i impulsar l'adopció dels acords necessaris des del Consell General del Poder Judicial.

Garantir la coordinació entre les administracions públiques

Al llarg de les pàgines anteriors s'ha pogut observar la coexistència de nombroses i diverses iniciatives en matèria de tecnologies de la informació i la comunicació en l'àmbit de la justícia a Espanya. Algunes d'elles responen a iniciatives comuns impulsades des del Ministeri de Justícia. Però altres no.

Cal, des d'aquesta perspectiva, impulsar la creació d'un espai de coordinació de les iniciatives tecnològiques per part de totes les administracions amb competències en l'àmbit de la justícia a fi de poder intercanviar informació i experiències i, en general, de coordinar els diferents processos que s'estiguin duent a terme en aquesta matèria a l'Estat. Bona part d'aquest procés pot venir liderat des del Ministeri de Justícia respectant, però, l'autonomia de cada Comunitat Autònoma en aquesta matèria.

Constituir un observatori de l'e-justícia

L'elaboració d'aquest capítol ha permès constatar la coexistència de diferents projectes a l'Estat espanyol. També s'ha pogut comprovar la inexistència d'informació detallada sobre ells.

Davant aquesta situació, s'apunta l'oportunitat de crear un observatori sobre la utilització de les TIC en l'Administració de justícia. Un centre d'aquest tipus, que ja existeix a altres països, ha de permetre oferir informació i altres recursos d'interès per a les administracions públiques que vulguin utilitzar o impulsar les TIC en l'àmbit de la justícia.

Però sobre tot, l'observatori de l'e-justícia hauria de fer un seguiment sobre la implementació del Pla Director de desenvolupament de les TIC a l'Administració de justícia a Catalunya.

7. Annex

7.1 Taules complementàries

Taula 2. Despeses generals en TIC per ministeri

Ministeris	Despesa informàtica		Despesa telecomunicacions		Total TIC		TIC/pressupost total
	Milers €	%	Milers €	%	Milers €	%	%
Treball i Assumptes Socials	199.239	23	28.955	10	228.194	19	8,65
Interior	78.651	9	141.537	47	220.188	19	4,00
Hisenda	144.784	16	21.000	7	165.784	14	10,86
Foment	109.930	12	23.778	8	133.708	11	2,32
Defensa	71.720	8	17.122	6	88.841	7	1,24
Economia	46.258	5	16.708	6	62.966	5	8,05
Justícia	42.699	5	11.774	4	54.473	5	4,92
Ciència y Tecnologia	44.886	5	4.886	2	49.772	4	6,69
Medi Ambient	37.193	4	8.049	3	45.242	4	1,80
Administracions Públiques	28.740	3	7.202	2	35.942	3	2,99
Educació, Cultura i Esport	24.858	3	3.519	1	28.377	2	3,08
Assumptes Exteriors	16.886	2	8.573	3	25.459	2	5,29
Agricultura, Pesca i Alimentació	19.660	2	2.426	1	22.086	2	5,55
Sanitat i Consum	12.575	1	2.422	1	14.998	1	5,02
Presidència	6.928	1	1.721	1	8.649	1	3,41
Total	885.007	100	299.671	100	1.184.678	100	3,62

Font: Informe Reina (2003). Dades en milers d'euros.

Taula 3. Despeses generals en TIC per comunitat autònoma

Comunitats Autònomes	Despesa Informàtica	Despesa Telecomunicacions	Total TIC	TIC / pressupost total
Andalusia	103.837	9.800	113.637	1,21 %
País Basc	72.763	11.974	84.737	2,54 %
C. Valenciana	62.924	21.106	84.030	1,39 %
Catalunya	67.464	9.637	77.101	0,92 %
Madrid	48.311	8.435	56.746	1,25 %
Galícia	30.015	12.872	42.887	0,78 %
Castalla i Lleó	16.532	20.116	36.648	0,67 %
Castella - La Manxa	12.621	7.732	20.353	0,82 %
Regió de Múrcia	16.515	2.421	18.936	1,91 %
Principat d'Astúries	12.061	2.307	14.368	1,11 %
Extremadura	11.254	1.141	12.395	1,00 %
Aragó	6.699	2.601	9.300	0,64 %
Cantàbria	4.662	1.476	6.138	0,82 %
La Rioja	2.465	180	2.645	0,89 %
Melilla	1.641	450	2.091	1,55 %
Canaries	—	—	—	—
Navarra	—	—	—	—
Illes Balears	—	—	—	—
Ceuta	—	—	—	—
Total				1,17

Font: Informe IRIA (2002). Dades en milers d'euros.

Taula 4. Hardware Index

Comunitats autònomes	Hardware Index
Galícia	4,07
C. Valenciana	2,27
Melilla	1,7
La Rioja	1,26
Principat d'Astúries	1,23
Catalunya	1,16
Aragó	1,05
PaísBasc	0,99
Extremadura	0,89
Andalusia	0,79
Madrid	0,75
Cantàbria	0,61
Regió de Murcia	0,39
Castella-La Manxa	0,35
Canàries	—
Castella i Lleó	—
Navarra	—
Illes Balears	—
Ceuta	—
Total	1,08

Font: Informe IRIA (2002).

Taula 5. Despesa autonòmica en TIC / nombre d'habitants

País Basc	34,67
Melilla	24,77
C. Valenciana	15,27
Regió de Múrcia	14,37
Andalusia	14,15
Total comunitats autònomes	12,59
Principat d'Astúries	11,20
Galícia	10,99
Catalunya	10,77
Extremadura	10,52
La Rioja	9,33
Madrid	9,28
Cantàbria	8,78
Castella-La Manxa	7,28
Castella i Lleó	6,67
Aragó	5,63
Canàries	—
Navarra	—
Illes Balears	—
Ciutats autònomes	—
Ceuta	—

Font: Informe IRIA (2002).

Taula 6. Relació entre la despesa de formació i la despesa en informàtica i personal informàtic

	Formació / informàtica	Formació / personal inf. (%)
Galícia	2,02 %	16,06
Andalusia	1,44 %	4,70
Castella-La Manxa	1,33 %	2,29
Melilla	1,22 %	5,18
Cantàbria	1,12 %	5,46
Aragó	0,54 %	2,00
Navarra	0,26 %	1,18
Principat Astúries	0,25 %	1,23
Extremadura	0,22 %	0,66
Regió de Múrcia	0,18 %	0,31
Castella i Lleó	1,83 %	—
La Rioja	2,76 %	37,78
Canàries	—	—
Catalunya	0,66 %	4,49
C. Valenciana	—	—
Illes Balears	—	—
Madrid	0,70 %	1,89
País Basc	0,62 %	3,10
Ceuta	—	—
Total	0,90 %	3,32

Font: Informe IRIA (2002).

Taula 7. Despesa total liquidada any 2004

Formació	19.178,60 €
SIT	Manteniment Informàtic 2.535.160,22 €
	Pagaments Centre Informàtic 6.872.359,21 €
Toners	790.698,88 €
Línies informàtiques	3.705.474,14 €
Despesa total liquidada any 2004	13.922.871,05 €

Font: Departament de Justícia.

7.2 Algunes consideracions sobre l'aplicació de les TIC a la millora dels serveis públics

Amb caràcter previ a l'anàlisi de cadascun dels esmentats àmbits, creiem convenient fer algunes consideracions prèvies en relació a l'aplicació de les tecnologies per a la millora dels serveis públics.

7.2.1 La implantació de les TIC a la Justícia

La implantació de les TIC en l'àmbit de la justícia, tant a Catalunya com a la resta de comunitats autònomes i països europeus, ha estat —i és— un procés gradual i complex. En general —i a diferència d'altres àmbits de l'administració— els sistemes judicials europeus s'han incorporat tardanament a la revolució tecnològica i, en conseqüència, l'experiència que han pogut acumular pel que fa a l'ús de les noves tecnologies encara és escassa.

Els motius que s'han adduït per explicar aquesta incorporació tardana al món de les TIC han estat diversos. Deixant de banda el ja clàssic argument —mai no demostrat— segons el qual els jutges i la resta del personal al servei de l'Administració de justícia són menys proclius a la utilització de les TIC, cal esmentar dos altres factors que han pogut influir en aquesta implantació retardada:

1. El primer és que els sistemes judicials són dominis hiper-normativitzats on la implantació de les TIC pot exigir procediments de reforma llargs i costosos. A Espanya, per exemple, el Ministeri de Justícia considera que caldrà reformar vint-i-dues lleis per aplicar el nou model d'oficina judicial (una part essencial del qual consisteix, precisament, a aplicar les TIC a les noves unitats judicials).
2. El segon factor, pel que fa al cas espanyol (al que ens referirem amb detall més endavant), és que el sistema judicial és un domini caracteritzat per l'existència de diverses estructures de governança amb competències i polítiques que no sempre són convergents en matèria de TIC: Departaments de Justícia de les Comunitats Autònomes amb competències transferides, Consell General del Poder Judicial, Ministeri de Justícia,... Aquest fet requereix, especialment en temes de compatibilitat de sistemes i integració d'agents, la formació de consensos institucionals amplis que facilitin el desenvolupament del procés.

A les conclusions d'un estudi comparatiu entre diferents països de la UE respecte de l'estat d'informatització de la justícia, Contini plantejava tres cicles de difusió de les TIC (Contini & Fabri, 2001):

- Cicle 1. Exploració. S'inicia amb la dècada de 1980 i consisteix a fer una primera exploració de les possibilitats de les TIC en l'àmbit de la justícia. Els primers productes que s'incorporen al sistema judicial són aplicacions destinades al personal administratiu de les unitats judicials. Són els programes de tractament, normalització i gestió de textos i documents que, alhora, permeten desenvolupar algunes "rutines processals" bàsiques (normalització de citacions, notificacions, manaments judicials, etc.). Les possibilitats de consulta, registre o tractament estadístic de les dades, tanmateix, són molt reduïdes (Sabín González, 1999).

D'altres autors han denominat aquesta primera fase "fase d'automatització" (Raine, 2001; Giuffrida, 2004) pel predomini d'aquest component mecànic. Certament, la majoria dels projectes es limiten a l'automatització d'alguns procediments. En definitiva, aquest primer cicle s'ha caracteritzat per la posada en marxa de projectes molt puntuals, amb fases pilot molt llargues que, sovint, no s'han acabat de concretar. Malgrat totes les limitacions, el cicle té importància en la mesura que és una primera presa de contacte de l'organització judicial amb les TIC. A partir d'aquí, les estratègies han anat en dos sentits: Bèlgica, Holanda, França, Itàlia i Espanya han desenvolupat sistemes de gestió de l'oficina judicial. Àustria, Alemanya i els països escandinaus, en canvi, comencen pel registre de la propietat.

- Cicle 2. Establiment d'una estructura de governança per a les TIC. Raine ho defineix com a "fase d'informatització" (Raine, 2001). Aquest segon cicle s'inicia a principis dels 1990 a partir de les dificultats sorgides a la primera fase i, alhora, de la necessitat de control per part dels estats de la tecnologia aplicada. En aquest sentit, els programes que es posen en marxa ja tenen un abast més gran i requereixen la gestió de problemes més complexos (per exemple, incompatibilitats entre els sistemes informàtics). Ja no es tracta només de millorar els procediments judicials amb pràctiques automatitzades, sinó de desenvolupar models adaptats a les necessitats específiques de l'Administració de justícia: és l'era dels sistemes de gestió de casos (Temis a Catalunya, EJ al País Basc, Adriano a Andalusia, etc.).
- Cicle 3. Avaluació i *e-justice* (justícia telemàtica). La irrupció d'Internet marca l'inici d'aquest tercer cicle. Internet posa de manifest la necessitat de superar l'oficina judicial com a unitat organitzativa aïllada. L'eficiència del sistema judicial exigeix connectar tots els agents del procés i crear estructures integrades i protocols de comunicació i intercanvi de dades estandarditzats. D'una banda, doncs, s'impulsarà la integració a la xarxa dels sistemes de gestió de casos per tal que fiscals, advocats, procuradors, policia judicial, administració penitenciària, etc. puguin accedir al sistema i, d'aquesta manera, *virtualitzar* part dels processos. D'altra banda, també es tracta de fer que el propi procés judicial sigui més accessible i comprensible per als ciutadans.

Els primers resultats del desenvolupament d'aquesta darrera fase comencen a ser visibles en alguns àmbits i comunitats autònomes. Un precedent important és el cas dels registres mercantils, connectats des de fa temps amb la central de balanços del Banc d'Espanya. Al País Basc, per exemple, el portal "justizia.net" del Departament de Justícia del Govern Basc facilita que els ciutadans puguin sol·licitar per via telemàtica els certificats de naixement, matrimoni o defunció sense haver d'anar al Registre Civil o al Jutjat de Pau corresponent. A Andalusia, com també al País Basc, les dades relatives a les subhastes organitzades pels òrgans judicials es poden consultar des dels portals de l'Administració de justícia. A Catalunya, el Departament de Justícia ha finançat la posada en marxa d'un servei per via telemàtica que permet als jutges i tribunals la consulta instantània de dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social, relatives als ciutadans que estan immersos en un procediment judicial.

7.2.2 El perill del tecno-optimisme

El discurs al voltant de l'aplicació de les TIC a l'Administració de justícia s'ha d'encarar amb cautela i realisme si no volem enganyar-nos sobre les seves vertaderes potencialitats i efectes —què, sens dubte són molts, però que per si sols no són capaços de resoldre tots els problemes—. Les experiències dels últims quinze anys —i, en particular, des de l'explosió del fenomen d'Internet— ens mostren que l'èxit de la implantació de la tecnologia —ja sigui en el sector públic o en el privat— va directament lligat a la formulació d'una estratègia d'actuació clara, amb metes i objectius molt ben definits. El *tecno-optimisme* que ha guiat moltes de les actuacions que s'han endegat —sobre tot en el sector públic— ha conduït massa sovint a projectes de gran abast i excessiva ambició que no han tingut suficientment en compte la situació de partida ni les condicions dels agents que els havien d'aplicar. A banda del malbaratament de recursos que això pot significar, actuacions d'aquest tipus poden acabar en frustració i tenen l'efecte contrari al de generar desconfiança sobre el mateix mitjà, tant per part dels destinataris últims com d'aquells mateixos agents. No cal oblidar, doncs, que la funció de la tecnologia és instrumental i que aquest instrument ha d'estar al servei d'unes polítiques i unes estratègies amb objectius molt clars i coherents, centrades particularment en les necessitats i la satisfacció dels usuaris finals.

Precisament un procés de reflexió com el que s'enceta amb el Llibre Verd —i que, com s'expressa a les conclusions, hauria de portar a l'elaboració d'un Pla Director per al desenvolupament de les TIC a l'Administració de justícia a Catalunya— resulta imprescindible per ajudar a evitar aquest risc i contribuir al disseny d'una estratègia de millora gradual i permanent del servei amb la contribució de les tecnologies disponibles a cada moment.

7.2.3 La necessària gestió del canvi

En relació directa amb el punt anterior, un dels perills associats al tecno-optimisme és pensar que la introducció de les TIC és capaç de generar per si mateixa la transformació volguda. Si bé és indiscutible que les noves tecnologies són un motor de canvi, no és menys cert —i l'experiència diària, especialment en el sector de l'Administració de justícia en ho mostra— que aquests canvis només es produeixen (i van en la direcció volguda) si, un cop més, darrera la introducció de la tecnologia hi ha una estratègia de governança clara del procés. El canvi s'ha de pilotar i la tecnologia hi pot contribuir de manera molt potent. Però, si bé és cert que *de la mà de la tecnologia* es pot impulsar el canvi en la cultura organitzativa i de treball —destacant el valor i la major eficiència del treball col·laboratiu i en xarxa—, els agents responsables dels processos han de fer seus els nous valors que rauen sota aquests canvis i, sobretot, han de percebre *directament* els avantatges que la incorporació de les TIC representen per a la seva tasca quotidiana. Això comporta necessàriament una tasca de comunicació molt intensa, l'establiment de dispositius de formació contínua i el disseny de sistemes d'incentius i de reconeixement a la labor professional. Aspectes tots aquests que ja no es deriven directament de la simple implantació de sistemes tecnològics, sinó que —com s'ha dit en el punt anterior— volen un direccionament molt clar per part dels responsables del procés.

7.2.4 L'Administració de justícia a Catalunya i Espanya: la dificultat derivada de la múltiple dependència orgànica i funcional i la descoordinació que sovint comporta

Sobre el servei públic de l'Administració de justícia a Catalunya operen una multiplicitat d'agents i autoritats competents (Departament de Justícia, Ministeri de Justícia, CGPJ, TSJC, titulars dels òrgans judicials, col·legis professionals, sindicats, etc.) que, com s'ha posat repetidament en relleu —especialment des de Catalunya— dificulten extraordinàriament la definició i la implantació de polítiques efectives de racionalització i millora del servei. Això ha tingut i té un reflex directe en l'àmbit de l'aplicació de les TIC a l'Administració de justícia: com es fa palès més endavant, fins ara les diferents autoritats competents —sensibles totes a la necessitat de modernitzar el servei— han posat en marxa iniciatives diverses encaminades a implantar sistemes tecnològics que ajudin a fer efectiva una Justícia ràpida, eficient i de qualitat; però aquestes actuacions s'han portat a terme —i segueixen portant-s'hi— amb una important descoordinació entre aquests diversos òrgans, cosa que ha portat a sistemes amb un grau baix o molt baix d'integració o interoperabilitat entre ells. Si la descoordinació és en si mateixa altament problemàtica quan es tracta d'establir polítiques i decidir sobre finalitats, quan parlem de tecnologia té conseqüències molt negatives. Però aquestes conseqüències són fàcilment evitables si s'estableixen els oportuns protocols d'interoperabilitat. En aquest sentit una de les recomanacions a fer —almenys mentre no canviï el marc competencial i en línia amb les recomanacions que també ha fet el Consell d'Europa— es relaciona amb la necessitat de trobar o crear un espai en el que les diferents autoritats generadores d'iniciatives d'ús de les TIC en l'Administració de justícia puguin pactar la unificació dels estàndards sobre els que desenvoluparan posteriorment les aplicacions pròpies o establir els necessaris protocols d'interoperabilitat, a fi i efecte de garantir-ne la interconnexió i la interoperabilitat.

7.2.5 Els recursos destinats a les TIC a les administracions públiques espanyoles

Malgrat aquest capítol no tingui una vocació avaluadora de la situació actual de la utilització de les TIC a l'Administració de justícia a Catalunya, s'ha considerat oportú apuntar quin ha estat el volum de recursos que s'han destinat per adquirir equips informàtics i de telecomunicacions. Els informes IRIA —relatiu a totes les administracions públiques espanyoles: central, autonòmica i local— i REINA —relatiu exclusivament a l'administració de l'Estat— que publica el Ministeri d'Administracions Públiques (les dades més recents són, respectivament, dels anys 2001 i 2003), mostren algunes tendències interessants respecte als recursos que les diferents administracions públiques competents destinen a aquesta matèria.

Pel que fa a l'Administració General de l'Estat, a la taula 2 de l'Annex es recullen els recursos que els diferents ministeris van destinar a informàtica i telecomunicacions l'any 2003. És d'interès observar que els ministeris que han aplicat més recursos a aquesta matèria (Hisenda i Treball i Afers Socials) són els que han vist més desenvolupada la seva administració electrònica i són els que presten més serveis públics als ciutadans mitjançant les TIC. El Ministeri de Justícia (que inclou l'Administració de justícia d'aquelles comunitats autònomes que no tenen transferides les competències en aquesta matèria) es troba en la

franja intermèdia pel que fa a la despesa en TIC respecte al pressupost total del departament.

Les xifres que s'han obtingut de les comunitats autònomes recullen tots els recursos destinats a TIC i no únicament els atribuïts a l'àmbit de la Justícia. Això no obstant mostra algunes idees sobre els esforços autonòmics en aquesta matèria. En primer lloc, es pot observar que hi ha comunitats autònomes com Andalusia, el País Basc, la Comunitat Valenciana o Catalunya que estan clarament per sobre de la mitjana autonòmica com es pot observar en la taula 3 de l'Annex. En segon lloc, no totes les comunitats autònomes estan desplegant les competències en matèria de justícia amb la mateixa extensió.

Finalment, hi ha altres indicadors, que es recullen en les properes pàgines, que poden donar una imatge més fidedigna del volum de la despesa autonòmica en TIC en l'àmbit de la justícia i de l'esforç pressupostari que això suposa.

Així per exemple, el *Hardware Index*, és a dir, la relació entre la despesa en material informàtic en relació a la despesa en personal, permet observar (en la taula 4 de l'Annex) com diferents comunitats autònomes varien la seva posició respecte a les dades recollides en la taula 3. Això no obstant, Catalunya es manté en la franja superior de la classificació.

Pel que fa a la despesa de les comunitats autònomes en informàtica en relació als seus habitants, Catalunya se situa en la franja intermèdia per sota de la mitjana autonòmica, com s'observa a la taula 5 de l'Annex.

On la posició catalana es veu afeblida és en la despesa que l'administració catalana destina a formació en relació a la despesa informàtica, com s'aprecia a la taula 6 de l'Annex. Aquesta conclusió permet introduir una reflexió sobre la necessitat de millorar la formació en qüestions informàtiques del personal al servei de l'Administració de justícia si es vol incrementar decididament el paper de les TIC a la Justícia.

7.2.6 El projecte IUSCAT a Catalunya

A Catalunya, pel que fa a la despesa en TIC en l'àmbit de la justícia, cal tenir en compte la implementació del projecte IUSCAT, a la documentació del qual ens remetem pel que fa a l'avaluació de la situació actual de les TIC a l'Administració de justícia i pels detalls de les actuacions que comprèn, la qual cosa implicarà que les dades de Catalunya milloraran substantivament a partir de 2004.

En qualsevol cas, convé destacar que el pla IUSCAT, plantejat sota els criteris bàsics de millorar l'eficiència en la gestió, millorar la qualitat dels serveis prestats i això amb plenes garanties de validesa jurídica i seguretat s'ha plantejat com a objectius principals:

- Proveir d'ordinadors, impressores i servidors d'última generació les oficines judicials, tot renovant el parc existent (fins a un 62 % en els ordinadors de sobretaula) i cobrint les noves necessitats detectades (fins a un 23 % de creixement en ordinadors de sobretaula)
- Dotar de solucions de mobilitat a jutges, magistrats i fiscals (861 ordinadors portàtils).

- Potenciar l'ús del correu electrònic i Internet.
- Aplicar mesures addicionals de seguretat informàtica.
- Incorporar un sistema d'inventari automàtic de maquinari.
- Incorporar un sistema de distribució de programari.

La posada en pràctica d'aquest Pla representarà una inversió global de gairebé 16 milions d'euros, que es financen mitjançant una solució de d'arrendament financer.

Tot això s'ha traduït en què l'any 2004 la despesa liquidada en equipaments informàtics pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya hagi estat de gairebé 14 milions d'euros, amb la distribució que recull la taula 7 de l'Annex.

Tenint en compte que el pressupost de 2004 va ser d'un total de 547,4 milions d'euros significa que el Departament de Justícia va destinar a TIC un 2,54 % del seu pressupost. El percentatge, tot i estar molt per sobre de la mitjana de despesa TIC sobre el pressupost total de la Generalitat de Catalunya (0,92 % a 2001), és pràcticament la meitat de la del Ministeri de Justícia espanyol (4,92 % el 2003). I, en qualsevol cas, està molt lluny de la despesa TIC que manifesta el Ministeri de Justícia de Finlàndia —un dels països de referència respecte a l'aplicació de les TIC— que, segons informacions de 2003, puja fins a un 17 % del pressupost total del Ministeri.

7.3 L'XML i la justícia

XML són les sigles que representen el denominat *Extensible Markup Language*. XML es basa en marques semàntiques que, en un document determinat, indiquen el sentit de cada fragment de text. En una sentència judicial, per exemple, els marcadors poden indicar que determinada seqüència de caràcters fa referència a la data de la sentència (ex: <data> 17 de maig de 2005 </data>), al tribunal que l'ha emès, als supòsits de fet, als fonaments de dret o a la decisió. Aquest llenguatge estandarditzat de marques semàntiques, amb la família de navegadors (*browsers*), extractors (*parsers*) i processadors que l'acompanyen, es constitueix com una mena de "*lingua franca*" entre diferents sistemes, ja que permet "entendre" documents de molt diferent format però marcats amb les mateixes etiquetes. Com afirma Silverman:

Les solucions XML permeten als tribunals integrar els seus sistemes de gestió de casos i de gestió de documents; permeten als tribunals migrar d'una concepció del cas basada en el paper i en la col·lecció de documents, cada vegada més anacrònica, a entendre'l com a un conjunt d'informació estructurada. Amb informació estructurada ja no ens veiem limitats a manipular contenidors d'informació bidimensionals, com ara un full de paper o una pantalla LCD, sinó que podem processar i manipular la mateixa informació. Aquesta capacitat promet revolucionar el flux de casos als tribunals de justícia (Silverman, 2004).

Per tal que el llenguatge XML sigui operatiu en l'àmbit dels sistemes judicials, cal crear estàndards adaptats a les especificitats dels documents i textos jurídics. Als Estats Units, el Departament de Justícia i consorcis empresarials sense ànim de lucre com OASIS (Organization for the Advancement of Structured Information Standards)²¹ estan desenvolupant projectes com ara el Global Justice XML Data Model o el LegalXML. Aquest darrer projecte va iniciar-se l'any 1998 per un conjunt de comitès tècnics dins d'OASIS (els seus membres provenen dels sectors públics i privats, d'organitzacions sense ànim de lucre, universitats, etc.).²² Entre els patrocinadors més importants poden citar-se grans editorials com Thomson i Reed Elsevier. L'objectiu és que les empreses cooperin en l'establiment d'estàndards lliures i després competeixin obertament a l'hora de generar valor afegit amb l'adopció d'aquests mateixos estàndards (Silverman, 2004).

A Europa, aquest paper l'han liderat iniciatives com LEXML, una xarxa d'operadors jurídics creada l'any 2000 per a impulsar l'estandardització del XML en l'àmbit jurídic,²³ o MetaLex, del Leibniz Center for Law de la Universitat d'Amsterdam, creat el juliol de 2002.²⁴ LegalXML desenvolupa estàndards tècnics oberts per a impulsar l'e-filing, l'intercanvi electrònic de documents

²¹ Vegeu <http://www.oasis-open.org/>

²² LegalXML es compon de vuit comitès tècnics: e-filing, e-Notary, IntJustice (intercanvi de dades entre diferents branques i agents del sistema jurídic) Lawful Intercept (intercanvi global de proves en l'àmbit penal), Legislative, ODR (online dispute resolution), Transcriptions i eContracts. La missió d'aquests comitès és desenvolupar definicions de documents tipus (DTDs) o esquemes dins de cada àmbit respectiu. En aquest sentit, el comitè de e-filing és el que té més avançades les tasques (Mountain, 2003).

²³ Vegeu <http://www.lexml.de>

²⁴ Vegeu <http://metalex.nl/pages/welcome.html>

jurídics, transcripcions, etc. per tal que els tribunals els puguin aplicar als seus sistemes de gestió de casos i operar amb altres agents del procés, respectant els interessos privats de les parts. Com assenyala Mountain, l'adopció del LegalXML pot canviar la mateixa noció de contracte: "Els contracte electrònics esdevindran entitats 'dinàmiques, modulars i multimèdia' i implicaran interacció entre la gent, la gent i les màquines i les màquines entre si" (Mountain, 2003).

De tota manera, cal remarcar que el fet que les diferents tecnologies XML estiguin prou desenvolupades per a la seva aplicació en l'àmbit judicial no significa que s'utilitzin de forma prou optimitzada. En aquest sentit, la implantació d'aquests estàndards requereix iniciatives específiques de col·laboració i coordinació institucionals. Seria important, doncs, que els sistemes d'interconnexió processal incorporessin de forma progressiva aquests instruments d'intercanvi.